

ELÄINTEN HYVINVOINNIN TUEN OPAS



Eläinten hyvinvoinnin tuki nautatilalla

Sisältö

Johdannoksi	4
I Taustaa	5
1 Milloin eläin voi hyvin?	5
2 Lajille ominainen käyttäytyminen	6
3 Terveys on hyvinvoinnin perusta.....	8
3.1 Eläinten sairauksista karjan terveyteen.....	8
3.2 Terveystuon kansallisen tason vaatimukset.....	8
II Eläinten hyvinvoinnin tuki.....	10
4 Tuen perusteet.....	10
5 Perusehdot	10
5.1 Nautatilan terveydenhuoltoon liittyvät vaatimukset.....	10
5.2 Nautojen ruokinta ja muu hoito.....	12
5.3 Toimintahäiriöihin varautuminen.....	14
6 Lisäehdot	15
6.1 Lisäehtojen valinta.....	15
6.2 Nautatilan lisäehdot.....	15
Liite 1. Viljelijän muistilista perusehtojen noudattamisesta	20
Liite 2. Tietolähteitä.....	21
Liite 3. Määritelmiä	21

ISBN978-952-453-390-4 (Painettu)

ISSN1797-402X (Painettu)

ISBN978-952-453-391-1 (Verkkajulkaisu)

ISSN1797-4429 (Verkkajulkaisu)

Maaseutuvirasto, PL 256, 00101 Helsinki, Puh. 020-772 007, www.mavi.fi

Helsinki 7/2008

Kannen kuva: MMM kuva-arkisto



Euroopan maaseudun
kehittämisen maatalousrahasto:
Eurooppa investoi maaseutualueisiin



MANNER-SUOMEN MAASEUDUN
KEHITTÄMISOHJELMA 2007-2013



Johdannoksi

Tämä opas on tarkoitettu selventämään eläinten hyvinvoinnin tuen taustoja ja itse tukea nautojen osalta. Opas ei korvaa eläinten hyvinvoinnin tukeen liittyviä sitoumusehtoja eikä säädöksiä.

Euroopan unionilla on vuodesta 1974 ollut eläinten hyvinvointiin liittyvää lainsäädäntöä. Tuolloin annettiin direktiivi, joka koski teurastettavien eläinten tainuttamista. Sen jälkeen EU:n lainsäädäntöä on täydennetty tavoitteena eläinten parempi kohtelu tuotanto-, kuljetus- ja teurastusvaiheessa. Eläinten hyvinvointiin liittyvän lainsäädännön taustalla ovat kuluttajien vaatimukset elintarviketuotantoon käytettävien eläinten hyvästä kohtelusta, elintarviketurvallisuudesta ja elintarvikkeiden laadusta.

Eläinten hyvinvointiin panostaminen on nähty tärkeänä EU-alueiden elintarvikkeiden markkinointikeinona. Toisaalta rajoitusten ja eläinten olosuhteita parantavien investointien kustannukset voivat myös asettaa eurooppalaiset viljelijät epäedulliseen kilpailuasemaan yhteisön ulkopuolisista maista tuotaviin tuotteisiin nähden. Siksi tuottajille koituvia kustannuksia eläinten hoitoon tulleista lisävaatimuksista on pyritty korvaamaan osana maataloustukijärjestelmää.

Myös vapaaehtoiset, tuotantotavasta kertovat merkinnät yleistyvät. Eläinten hyvinvointia on käytetty esimerkiksi luomutuotannosta kertovan merkinnän myöntämisen perusteena. Käytännössä vapaaehtoisilla merkinnöillä voi olla suuri merkitys, koska ne nostavat muillakin tuotantotavoilla tuotettujen tuotteiden vaatimuksia. Viime kädessä ratkaisevaa eläinten hyvinvoinnin kannalta on hoitajan asenne ja ammattitaito.

Maaseudun kehittämistoimenpiteenä eläinten hyvinvoinnin tukeminen on ollut jäsenmaissa mahdollista aiemminkin. Suomessa tuotantoeläinten hyvinvoinnin edistäminen oli tuettavana toimenpiteenä mukana horisontaalisessa maaseudun kehittämissuunnitelmassa ohjelmakaudella 2000-2006. Silloin se oli yksi kotieläintilan ympäristötuen valinnainen lisätoimenpide. Lisätoimenpiteen valinneilla tiloilla eläimet muun muassa saivat liikkua ja ulkoilla enemmän, hoitajille järjestettiin koulutusta eläinten hyvinvoinnista ja ruokintaan kiinnitettiin huomiota. Luonnonmukainen kotieläintuotanto tuli tuettavaksi vuonna 2005 ympäristötuen erityistukena. Luonnonmukaisessa kotieläintuotannossa kiinnitetään erityistä huomiota eläinten eettisempään kohteluun, lajimukaisen käyttäytymisen sallimiseen, eläinlajeille sopivaan ruokintaan ja kotoisten rehujen ympäristöystävälliseen tuottamiseen.

Ohjelmakaudelle 2007-2013 laadittu Manner-Suomen maaseudun kehittämissuunnitelma asettaa raamit myös uudelle maaseudun kehittämiseen liittyvälle tuelle, eläinten hyvinvoinnin tuelle. Tuen sisältöä suunnitteli laaja-alainen asiantuntijaryhmä, jossa oli jäseniä maa- ja metsätalousministeriöstä, työvoima- ja elinkeinokeskuksista, maa- ja metsätaloustuottajista, neuvontajärjestöstä, Eläintautien torjuntayhdistyksestä sekä alan järjestöistä. Esitys oli sidosryhmien kommentoitavana ennen kuin se lähetettiin EU-komissiolle hyväksyttäväksi. Eläinten hyvinvoinnin tuki oli ensimmäistä kertaa haettavana kevään 2008 viljelijätukihaussa.

Tekstin on tuottanut Maaseutuvirasto yhdessä alan asiantuntijoiden kanssa.

I Taustaa

1 Milloin eläin voi hyvin?

Eläinten hyvinvointi voidaan määrittellä eri tavoin sen mukaan, millä kriteereillä hyvinvointia arvioidaan. Ihmisen näkökulmasta eläimen hyvinvoinnin edellytykset voidaan nähdä hyvin erilaisina esimerkiksi verrattaessa tuotantoeläimen ja lemmikkieläimen olosuhteiden vaatimuksia.

Yleisimmin käytössä olevissa määritelmässä keskitytään kuitenkin eläimen omiin tuntemuksiin. Nämäkin määritelmät jakautuvat kahdenlaisiin: toisaalta korostetaan eläimen kokemuksia ja tunteita sekä toisaalta eläimen sopeutumiskykyä olosuhteisiin. Kokemuksiin ja tunteisiin pohjautuvissa määritelmässä eläimen hyvinvointi voi heikentyä vain silloin, kun eläin tuntee epämiellyttävän tuntemuksen, esimerkiksi kipua. Toisissa määritelmässä tarkastellaan eläimen sopeutumista olosuhteisiin esimerkiksi käyttäytymishäiriöiden tai niiden puuttumisen kautta.

Ison-Britannian maatalousministeriön alainen Farm Animal Welfare Council kirjasi 1992 eläinten oikeuksia koskivaksi määritelmäksi niin sanotut viisi vapautta. Voidakseen hyvin eläimellä tulee olla vapaus janosta, nälästä ja väärästä ravitsemuksesta, vapaus epämukavuuden tunteesta, vapaus kivusta, vammoista ja sairauksista, vapaus toteuttaa lajilleen ominaisia käyttäytymismalleja sekä vapaus pelosta ja kärsimyksistä. Euroopan komission teettämän selvityksen mukaan useimmat jäsenmaat tunnustavat viiden vapauden periaatteen. Viisi vapautta on perustana myös Suomen eläinten hyvinvoinnin tuessa.

Tutkimus on perustana tiedolle hyvinvoinnista

Eläinten hyvinvointitiede pyrkii kuvaamaan eläinyksilöiden tuntemuksia mahdollisimman objektiivisesti. Hyvinvointia ei voi suoraan mitata, koska hyvinvointi on eläinyksilön subjektiivinen tunnetila. Hyvinvoinnin arvioinnissa käytetään siksi epäsuoria mittareita kuten tuotanto, terveys, fysiologiset ominaisuudet, käyttäytyminen ja hoitotavat. Mikään näistä ei yksin kuvaa eläimen hyvinvointia. Paljon tuottava eläin ei aina voi hyvin, vaikka korkea tuotos useimmiten korreloikin hyvin muihin hyvinvoinnin mittareihin. Sairauden puuttuminen ei tarkoita sitä, ettei eläin voisi olla hyvinkin stressaantunut.

Kotieläinten hyvinvointiin vaikuttavat monet niiden elinolosuhteisiin, terveyteen, hoitoon ja ruokintaan liittyvät seikat. On pitkälti hoitajan ratkaisuvallassa, onko hänen hoitamillaan eläimillä mahdollisuus käyttäytyä lajille ominaisella tavalla, miten karjan terveydestä ja perustarpeista huolehditaan ja onko ruokinta järjestetty niin, että tuotannolliset



Hyvinvoiva eläin luottaa hoitajaan ja sopeutuu ryhmän arvojärjestykseen. Myös uteliaisuus kuvastaa hyvinvointia. Kuva MMM kuva-arkisto.

vaatimukset ja toisaalta lajille tyypilliset käyttäytymistarpeet tyydyttyvät.

Hoidon kannalta tasavertaisissa olosuhteissa eläimen hyvinvointiin vaikuttaa erityisesti sen mahdollisuudet sopeutua ympäristön olosuhteisiin. Tutkittaessa esimerkiksi stressihormonitasoja eläinten vakaa sosiaalinen järjestelmä sekä lajinmukaisen käyttäytymisen salliva ympäristö näkyvät vähentyneinä stressinä. Stressiä vähentää tutkimusten mukaan myös elinympäristön ennustettavuus ja kontrolloitavuus. Tutkimusten mukaan liikkumisvapaudella on hyvinvoinnille suurempi merkitys kuin esimerkiksi virikkeellisellä ympäristöllä ilman liikkumisvapautta.

Hyvinvointi ja tuotannon taloudellisuus käsi kädessä

Hoitajan ammattitaitoon liittyy myös se, miten hyvin hän pystyy yhdistämään eläinten hyvinvoinnin ja tuotannon taloudellisuuden. Eläinten hyvinvointiin sijoitetut panokset tulevat takaisin taloudellisestikin karjan parantuneena terveytenä, lääkekulujen vähentymisenä ja eläimistä saatavien tuotteiden laadun paranemisena. Tarttuvien tautien ennaltaehkäisy vähentää tautipainetta paitsi oman karjan sisällä

myös ympäröiviin kotieläintiloihin nähden. Näin eläntaudit ovat paremmin hallittavissa. Pienempi lääkkeiden käyttö vähentää lääkettä ympäristöön. Hoidon lisääntynyt eettisyys on palkitsevaa myös eläinten hoitajalle.

2 Lajille ominainen käyttäytyminen

Mahdollisuus toteuttaa lajille ominaisia käyttäytymistarpeita luo hyvän pohjan eläimen hyvinvoinnille. Hoitajan on hyvä tuntea eläinlajille ominaisen käyttäytymisen perusteet.

Nauta on laumaeläin, ruohonsyöjä ja märehittäjä. Nämä kaikki ominaisuudet vaikuttavat sen lajille ominaiseen käyttäytymiseen ja tarpeisiin, joita lajilla on kotieläimenä. Tuotantotarkoituksiin pidettäville naudoille ei voi tarjota täysin lajinmukaista ympäristöä ja hoitoa. Lypsy- ja emolehmien, lihanautojen ja kasvavien vasikoiden elinolosuhteita voidaan kuitenkin parantaa pienilläkin muutoksilla, jos on tietoa eläimen lajille ominaisesta käyttäytymisestä.

Käyttäytyminen laumassa

Luonnossa lauma on turva yksilölle. Yksilölle on välttämätöntä osata ja voida toimia lauman järjestyssääntöjen eli arvojärjestyksen mukaisesti. Tyypillinen lauma muodostuu vaihtelevasta määrästä ryhmiä, joissa on lehmiiä ja niiden eri-ikäisistä jälkeläisistä. Laumassa on noin 15-80 yksilöä. Täysi-ikäiset sonnit elävät omina ryhminään. Niitä tulee lehmälaumaan lähinnä vain silloin, kun lauman lehmät melko samanaikaisesti ovat kiimassa.

Arvojärjestys perustuu sukupuoleen, ikään, painoon, laumassa oloaikaan, luonteeseen ja esimerkiksi sarvellisuuteen. Sonnit ovat yleensä arvojärjestyksessä lehmiiä korkeammalla, samoin vanhemmat, pidempään laumassa olleet, luonteeltaan hallitsevat tai aggressiiviset ja sarvelliset yksilöt.

Arvojärjestys ei ole pysyvä tila. Esimerkiksi fysiologiset muutokset voivat pudottaa tai nostaa arvoasemaa. Kiimainen eläin tulee aktiivisemmaksi eikä poikkeuksellisesti välitä lauman hierarkiasta yhtä paljon kuin muulloin. Toisaalta tiine eläin tulee varovaisemmaksi ja saattaa pudota asemassa alaspäin, kunnes poistuttuaan vasikkaa puolustaessaan tulee rohkeammaksi ja sen asema kohenee. Johtavien yksilöiden asema on kuitenkin melko pysyvä. Heikoimmilla ovat laumassa uudet jäsenet, joille turvaa tuo, jos laumaan samaan aikaan siirretään useita yksilöitä. Esimerkiksi parsinavetassa arvoasema saattaa unohtua talven mittaan, jos sitä ei voi toteuttaa käytännössä.



Nautalaumassa muodostuu nopeasti arvojärjestys, jonka mukaisesti yksilöt elävät. Kuva MMM kuva-arkisto.

Esimerkkejä vaikutuksista käytäntöön

- Samassa tilassa vapaana olevat naudat pyrkivät muodostamaan arvojärjestyksen
- Eläinmäärä osastoissa sovitetaan sopivaksi ryhmänä toimivaksi
- Johtajayksilöitä tai muuten rohkeita eläimiä hyödynnetään eläinten siirrossa
- Sonnille on oma karsina tilanteisiin, joissa sitä ei voi pitää muussa ryhmässä
- Erillinen karsina kiimaisille, tiineyden loppuvaiheessa oleville ja sairaille eläimille
- Uudet eläimet siirretään ryhmään varovasti, esimerkiksi erillisen karsinan kautta tai ryhmänä, mieluiten vähintään kaksi toisilleen tuttua yksilöä samalla kertaa
- Mieluiten sarvet kaikilla tai sarvien poisto kaikilta samassa tilassa olevilta naudoilta
- Pihatossa riittävästi tilaa väistämiseen, ei umpikujia
- Vapaa jaloittelu talvella säilyttää arvojärjestyksestä vakaampaa (ei jatkuvia taisteluita). Jatkuvat taistelut ovat merkki ongelmista. Jaloittelulle on muitakin perusteluja.



Syöminen ja lepo

Lehmä on ruuhonsyöjä ja märehtijä, jonka päivä vapaana ollessa kuluu paljolti syömiseen. Lauma käyttää päivässä eripituisina jaksoina syömiseen noin 10 tuntia. Emot imettävät ja hoitavat jälkeläisiään laiduntamisen aikana. Laidunnusjaksojen välissä lauman naudat melko yhtäaikaaisesti lepäävät, märehtivät, käyvät juomassa, hoitavat kehoaan nuolemalla tai kyhnyttelemällä itseään puihin ja seurustelevat lauman muiden jäsenten kanssa. Nauta tarvitsee vettä jopa yli 100 litraa päivässä. Luonnossa on tärkeää pystyä juomaan nopeasti, koska juodessaan eläin altistuu muun muassa petojen hyökkäykselle.

Laiduntaessaan nauta kerää ruohoa kielensä avulla suuhunsa kävellen samalla hitaasti. Näin se ylettyy helpommin maahan. Laidunnusjakson aikana se vähitellen erkaantuu muista lauman jäsenistä niin, että se saa syödä rauhassa. Tyypillisesti nauta syö melko nopeasti ja siksi sen ruuansulatuselimistöön voi joutua esimerkiksi nauvoja. Nopeasti syöty rehu on hienonnettava märehtimällä. Märehtiminen alkaa noin puolen tunnin sisällä syönnin jälkeen. Nauta märehtii seisaallaan tai makuulla. Makuupaikan valinnassa vaikuttavat alustan pehmeys, lämpimyyden puhtaus ja muut lauman jäsenet arvojärjestys huomioiden.



Nauta käyttää päivittäin lepoon ja märehtimiseen 4-9 tuntia. Karkean rehun saaminen on märehtijälle erittäin tärkeää. Kuva MMM kuva-arkisto.

Naudat lepäävät yleensä lähekkäin laumana. Toisilleen läheiset yksilöt yleensä hakeutuvat toistensa seuraan. Uusimpien tutkimusten mukaan mieluisin seura on vasikasta saakka tuttu, samassa karsinassa kasvanut ikätoveri. Nauta valitsee sopivan pehmeän, puhtaan ja kuivan makuupaikan hajunäköäistin perusteella. Se asettuu varovasti etupolviensa varaan, siirtää takajalat kehon samalle puolelle ja lopulta pudottaa takapänsä maahan. Ylösnousuliike on päinvastainen.

Se nostaa aluksi takapänsä ylös auttaen liikettä voimakkaalla päänsä ja kaulan eteenpäin suuntautuvalla ponnistusliikkeellä. Lopuksi nauta nousee etunojaisesta etupolviensa varassa olevasta asennosta kaikille neljälle jalalleen. Makuulle meno- ja makuulta nousuliikkeet ovat sitä hitaampia, mitä suurempi eläimen massa on. Alustan liukkaus, päänsä ja kaulan liikkeiden rajoittaminen sekä kova tai hankaava alusta vaikeuttavat liikkeitä ja aiheuttavat yleensä eläimelle vammoja.

Esimerkkejä vaikutuksista käytäntöön

- Perusrehuna on säilörehu, heinä tai laidun
- Ruokintapöytä lattiatasoa korkeammalla
- Jatkuva karkean rehun saanti
- Riittävä veden saanti juomalaitteisiin
- Eläimet vapaana tai kytkyt sallii luontaiset liikkeet
- Pehmeä, lämmin ja pitävä makuualusta

Lisääntyminen

Vapaassa laumassa lehmät ja poikimattomat sukukypsät hiehot tulevat kiimaan samoihin aikoihin. Hiehon tai lehmän selvästi näkyvä kiima kestää 12-16 tuntia. Silloin se on levoton ja etsii seuraa. Hedelmöitymiselle otollisimpana aikana hieho tai lehmä seisoo paikallaan, kun sonni hyppää sen selkään. Tuotantoeläimillä sonni useimmiten puuttuu laumasta. Kiimoja esiintyy ympäri vuoden ja vapailla eläimillä kiima näkyy muun muassa rauhattomuutena, hyppimisellä ja paikallaan seisomisena, kun laumatoverit hyppivät kiimaisen lehmän tai hiehon selkään.

Nauta eristäytyy lajitovereistaan poikimisen lähestyessä. Se etsiytyy yksinäiseen, suojaiseen, pehmeäalustaiseen paikkaan. Nauta poikii yleensä yksin suojellakseen itseään ja vasikkaansa. Poikimisen jälkeen emo nuolee vasikkansa, jolloin vasikan elintoiminnot tehostuvat ja sen karvapeitteeseen tulee ympäristön mikrobeja. Vasikka nousee nopeasti jaloilleen. Emo piilottelee vasikkaansa muutamia päiviä, jolloin emon ja vasikan leimautuminen toisiinsa vahvistuu.

Vasikalle on tärkeää saada ternimaitoa nopeasti, sillä vasikka pystyy muodostamaan vasta-aineita vasta noin kolmen viikon ikäisestä alkaen. Vasikka imee aluksi vain vähän kerrallaan. Se etsii luontaisesti yläviihosta olevaa noin 90 asteen muodostamaa, lämpöä huokuvaa kohtaa emossaan. Juoma-asento vaikuttaa siihen, että vasikan imemä maito joutuu etumahojen muodostamaa kourua pitkin suoraan juoksutusmahaan. Siellä maito tulee parhaiten hyödynnettyksi, kun taas etumatat kehittyvät vähitellen hyödyntämään karkearehua.

Esimerkkejä vaikutuksista käytäntöön

- Kiimainen tai poikiva nauta sijoitetaan erilliseen karsinaan, jossa se ei häiritse tai vahingoita itseään tai muita ja jossa se voi olla rauhassa
- Emon ja vasikan annetaan olla poikimakarsinassa ternijuoton ajan (käytännöstä on erilaisia mielipiteitä)
- Vasikan juotto tutista imemällä

3 Terveys on hyvinvoinnin perusta

Eläinten ja karjan terveys ovat ehdottomia edellytyksiä hyvinvoinnille. Terveys edistämiseen on määrätietoisesti pyritty kansallisilla toimilla: lainsäädännöllä, terveydenhuollon seurantajärjestelmillä ja elintarviketalouden laatuketjun toiminnalla.

3.1. Eläinten sairauksista karjan terveyteen

Eläinlääkäreiden työn painopistettä on Suomessa jo pitkän aikaa siirretty yksilöeläimeen kohdistuvasta sairaanhoidosta koko karjan terveydenhuoltoon sekä sairauksien ja vammojen ennaltaehkäisyyn. Karjan terveydenhuollolla on pyritty paitsi tietysti vähentämään sairauksien, tarttuvien tautien ja vammojen aiheuttamia kärsimyksiä myös parantamaan taloudellista tulosta ja hallitsemaan tilanne eläinperäisten elintarvikkeiden turvallisuutta ajatellen. Työssä ovat olleet mukana eläinlääkäreiden lisäksi muun muassa neuvojat ja seminologit, jotka ovat paneutuneet eläimen hyvinvointiin vaikuttavien tekijöiden osa-alueisiin kuten esimerkiksi eläinten terveyttä ja hedelmällisyyttä edistävä ruokinta, hyvä lähiympäristö ja hoito.

Suomen EU-jäsenyys toi uusia haasteita varsinkin tarttuvien eläintautien hallintaan. Elintarviketeollisuus ja maataloustuottajat varautuivat kaupan vapautumiseen muun muassa perustamalla valtakunnallisesti ja kansainvälisesti toimivan yhdistyksen Eläintautien torjuntayhdistys ry:n (ETT ry). ETT:n tehtävänä on eri tavoin ohjaamalla, neuvomalla ja valvomalla edistää eläinten terveyttä ja varmistaa elintarvikkeiden turvallisuutta Suomessa yhteistyössä muiden vastuutahojen kanssa. Käytännön asiantuntijana se jakaa ennakoivaa tietoa eläintaukeista ja muun muassa ylläpitää Positiivilistaa. Positiivilista on lista rehualan toimijoista, jotka ovat sitoutuneet toimittamaan tutkitusti salmonellavapaita rehuja ja rehun raaka-aineita.

ETT ry koordinoi ja kehittää kansallista eläinten terveydenhuoltoa eli ETU-toimintaa yhteistyössä viranomaisten kans-

sa. Toiminnassa on lisäksi mukana eläinten terveydenhuollon, rehuteollisuuden, neuvonnan, tutkimuksen sekä muun kotieläintuotannon toimijoita. Yhdistys ylläpitää nautatilojen terveydenhuollon seurantajärjestelmä Nasevaa ja sikatilojen terveystuotusrekisteri Sikavaa. Lisätietoja ETT ry:n toiminnasta ja ETU -terveydenhuollosta löytyy internetsivuilta osoitteista www.ett.fi ja www.etu.fi.



Terveys on hyvinvoinnin ehdoton edellytys. Kuva MMM kuva-arkisto.

Naseva

Nautatilojen terveydenhuollon seurantajärjestelmä, Naseva, on selainkäyttöinen järjestelmä internetissä, johon tila ja eläinlääkäri kirjaavat tilan terveydenhuollon tietoja. Eviran laboratorioista tulevat tutkimustulokset kirjautuvat suoraan järjestelmään. Myös elintarvikelaboratorioilla on mahdollisuus kirjata tulokset suoraan Nasevaan.

Naseva tehostaa ja helpottaa nautojen terveydenhuoltoa ja auttaa toteuttamaan eläinterveydenhuollon kansallisia tavoitteita. Samalla se todentaa hyvää suomalaista tuotantotapaa. Järjestelmä voi toimia myös ketjuinformaation tuottamisen apuna. Järjestelmään liitytään tilan ja eläinlääkärin välisellä terveydenhuoltosopimuksella, jossa sovitaan tietojen käyttöoikeudet. Nasevan käyttö on tuottajalle maksutonta. Nasevan toiminta alkoi 2006 ja se on laatuaan ensimmäinen nautaterveydenhuollon järjestelmä, jollaista ei muualla ole käytössä.

3.2 Terveys- ja eläinhuollon kansallisen tason vaatimukset

Suomalaiset nauta- ja sikatilat voivat vapaaehtoisesti noudattaa lakisäätöjen vaatimusten ylittäviä käytäntöjä, kansallisen tason vaatimuksia, jotka liittyvät sopimustuotantoon ja suomalaisen elintarviketalouden laatuketjun toimintaan.



Kansallisen tason vaatimusten toteutuksessa ETU-terveydenhuollolla on suuri merkitys. Noin 80 prosenttia sika- ja noin 20 prosenttia nautatiloista oli vuoden 2007 lopussa vapaaehtoisesti mukana ETU-terveydenhuollossa noudattaen kansallisen tason vaatimuksia.

Kansallisen tason vaatimukset ovat olleet eläinten hyvinvoinnin tuen tärkeänä pohjana. Kansallisen tason vaatimukset eivät ole kuitenkaan täysin samat kuin eläinten hyvin-

voinnin tuen terveydenhuollon vaatimukset eikä niitä pidä sekoittaa keskenään.

Laadun perustan muodostavat lakisääteiset lääkitystä, eläinten olosuhteita sekä maidontuotantohygieniaa koskevat vaatimukset. Kansalliset, lakitason ylittävät laatutekijät perustuvat perinteisiin suomalaisiin toimintatapoihin koskien jäämä- ja tautihallintaa, maidon ja lihan teknistä ja mielikuvalaata sekä tilan ja eläinlääkärin terveydenhuoltotoimintaa.



II Eläinten hyvinvoinnin tuki

4 Tuen perusteet

Eläinten hyvinvoinnin tukea haetaan kunnan maaseutuelinkeinoviranomaiselta. Sitoumuksen antamisesta ja tuen hakemisesta on kerrottu tarkemmin sitoumusehdoissa. Koska eläinten hyvinvoinnin tuessa on poikkeuksellisen laaja-alainen toimijoiden joukko, pääasialliseksi tiedotuskanavaksi on valittu Maaseutuviraston internet-sivut www.mavi.fi. Näin on todennäköistä, että tieto tavoittaa mahdollisimman monet mahdollisimman pian. Materiaalia löytyy Maaseutuviraston sivuilta kohdasta Viljelijätuet / Eläinten hyvinvoinnin tuki.

Tuen määrä ja sen maksaminen

Tukea maksetaan tukikelpoisten eläinten määrän ja viljelijän valitsemien tukiehtojen perusteella. Nautojen määrät saadaan nautarekisteristä. Viljelijä on velvollinen ilmoittamaan hallinnassaan olevat naudat nautarekisteriin.

Tukeen oikeutetut naudat muutetaan eläinyksiköiksi (ey) siten, että kaikki lehmät ja muut naudat, jotka ovat yli 2-vuotiaita, edustavat yhtä eläinyksikköä. Tätä nuoremmilla naudoilla on joko 0,6 eläinyksikön (6 kk-2 v) tai 0,4 eläinyksikön (alle 6 kk) kerroin eläinyksiköitä laskettaessa.

Sitoutuneelle viljelijälle maksetaan vuosittain eläinten hyvinvointitukea hänen noudattamiensa ehtojen mukaisesti eläinyksikköä kohti seuraavasti:

	€/ ey
Perusehdot nautojen osalta	17,50
Nautatilan lisäehdot	
Nautatilan palontorjunta- ja pelastussuunnitelma ¹⁾	3,58
Vasikoiden pito-olosuhteiden parantaminen lisätilavaatimuksella	12,17
Vasikoiden pito-olosuhteiden parantaminen	9,92
Kytettyjen nautojen liikkumismahdollisuuksien lisääminen	8,73
Vähintään 6 kk ikäisten nautojen pito-olosuhteiden parantaminen	21,06
Nautojen laidunnus kasvukaudella ja jaloittelu talviaikana	21,29
Nautojen sairas-, hoito- ja poikimakarsinat	12,35

¹⁾ Jos tilalla on sekä nautoja että sikoja, tämä lisäehto voidaan sitoutumisen yhteydessä valita sitoumusehtojen mukaan myös molemmilla eläinlajeilla noudatettavaksi. Silloin sioista maksetaan nautojen lisäksi vielä 1,53 €/ey sikojen määrän mukaisesti.

Maatilalle maksetaan vuosittain enintään 5 000 euroa eläinten hyvinvointitukea.

Nautarekisteri

Nautarekisteriin merkitään kaikki Suomessa syntyneet tai Suomeen tuodut nautaeläimet sekä niiden elämän eri vaiheet, esimerkiksi nautojen pitopaikkojen muutokset. Rekisterin tietoja käytetään eläntautien seurannassa ja torjuntatyössä, yksilöeläinpalkkioiden hallinnoinnissa sekä nautojen merkinnän ja rekisteröinnin valvonnassa.

Nautojen merkintä- ja rekisteröintitietojen kokoamisesta huolehtii ProAgria Maatalouden Laskentakeskus Oy, jonka tietokannasta tiedot päivittyvät jatkuvasti maa- ja metsätalousministeriön tietopalvelukeskuksen (Tike) tietokantaan. Tiken ylläpitämät asiakastiedot päivittyvät vastaavasti jatkuvasti Laskentakeskuksen tietokantaan.

Rekisterin omistaa ja sen kehittämistyötä ohjaa Elintarvike- ja turvallisuusvirasto Evira.

5 Perusehdot

Nautatilalla tulee olla nautoja vähintään 10 ey koko sitoumuskauden ajan. Jos tilalla on sekä nautoja että sikoja ja tila haluaa sitoutua nauta-sikatilaksi, molempia eläinlajeja on oltava vähintään 10 ey.

Perusehtoihin sisältyy eläinten terveydenhuoltoon liittyvien vaatimusten noudattaminen, tilatason tautisuojaus, eläinten ruokintaan ja hoitoon liittyvät ehdot sekä varautuminen toimintahäiriöihin tilalla. Ehtoja on noudatettava tilan kaikkien eläinten osalta, myös esimerkiksi naapuritilalle sijoitettuja, tilan hallinnassa olevia nautoja on hoidettava tuen ehtojen mukaisesti.

5.1 Nautatilan terveydenhuoltoon liittyvät vaatimukset

Viljelijä tekee eläinlääkärin kanssa kirjallisen terveydenhuoltosopimuksen, joka voi olla ETU-terveydenhuoltosopimus tai Maaseutuviraston lomakkeelle 189 tehty terveydenhuoltosopimus. Jos tilalla on jo eläinlääkärin kanssa tehty ETU-terveydenhuoltosopimus, uutta sopimusta ei tarvita ja tila noudattaa tuotantosuunnan mukaisia kansallisen tason vaatimuksia. Jos taas viljelijä ei halua liittyä ETU-seurantajärjestelmiin vaan haluaa vain hakea eläinten hyvinvoinnin tukea, niin terveydenhuoltosopimus tehdään Maaseutuviraston lomakkeelle ja terveydenhuollon vaatimusten noudattaminen riittää. Seurantajärjestelmiin kuulumisesta kannattaa neuvo-



tella eläinlääkärin kanssa. Tuen ehtona olevat terveydenhuollon vaatimukset eivät ole täysin yhtenevät ETUn kansallisen tason vaatimusten kanssa vaan ovat hieman suppeammat.

Eläinlääkärin on tehtävä terveydenhuoltokäynti nautatilalle vähintään kerran vuodessa. Eläinlääkäri tekee jokaisesta käynnistä kirjallisen asiakirjan itselleen ja viljelijälle.

Käynnin tai käyntien perusteella eläinlääkäri laatii kirjallisen terveydenhuoltosuunnitelman, jossa on selvitys viljelijän kanssa sovitusta tilalla tehtävistä korjaus- ja kehitystoimista. Suunnitelma päivitetään vuosittain.

Tilalla on noudatettava eläinlääkärin erikseen antamia määräyksiä tautisuojauksesta sekä eläinaineksen ja tuontirehujen hankinnasta tilalle. Tilalle ostettavien tai siirrettävien siitoseläinten salmonellatutkimus ei saa olla kahta kuukautta vanhempi. Tuontirehujen tulee olla tutkittu Suomessa salmonellan varalta joko Positiivilistalla olevien yritysten toimesta tai muuten.

Nautatilalla ei saa olla salmonella- eikä BVD -tartuntoja eikä eloeläimiä myyvillä tiloilla myöskään pälvisilsatartuntoja. Pälvisilsatartuntojen osalta vaatimus ei koske lihantuotan-

toon kasvatettavien vasikoiden loppukasvattamoita. Pälvisilsan esiintyminen tilalla ei myöskään estä sitoutumista, mutta saneeraus on aloitettava viipymättä.

Tautivapaus selvitetään eläinlääkärin tiläkäynnin yhteydessä ja kirjataan terveydenhuoltokäyntilomakkeelle. Jos tilalla todetaan tartunta, viljelijän on saneerattava tartunta pois tai muutoin toimittava eläinlääkärin antamien, tartunnan leviämisen estämiseen tähtäävien tilakohtaisten ohjeiden mukaisesti. Jos saneeraus on parhaillaan käynnissä ja siitä on eläinlääkärin todistus, tukeen voi sitoutua.

Naudat tulee pitää puhtaina ja – jos tuotanto-olosuhteet mahdollistavat – hyvin kuivitettuina sekä niiden hoidossa tulee noudattaa hyvää ruokinta- ja rehuhygieniää. Esimerkiksi karsinoihin ei tulisi kulkea ruokintapöydän kautta eikä rehua tulisi kuljettaa ulosteen likaaman alueen läpi. Veden juottoon käytettävät altaat ja kupit tulee olla helposti puhdistettavissa. Näillä toimilla tähdätään ulosteperäisten taudinaiheuttajien torjuntaan. Terveydenhuoltokäynnillä todetaan, että ulosteperäisiä taudinaiheuttajia on pyritty torjumaan.



Pälvisilsa alkaa melko huomaamattomasti, mutta voi pahimmillaan levitä koko eläimeen. Kuvat Pirjo Aho.



Näin ei kuuluisi olla! Ruokintapöytä, lanta- ja kulkukäytävä ristteävät, jolloin nlosteperäisillä taudinaibentajilla on vapaa leviämisreitti rebuibin. Kuva ei ole Suomesta. Kuva Olli Ruobo.

5.2 Nautojen ruokinta ja muu hoito

Eläimet ruokitaan koon, kasvun, maitotuotoksen, kuntoluokan tai tiineyden vaiheen mukaan ottaen huomioon navetatyyppi. Ruokintasuunnitelman pohjaksi suositellaan rehu-analyysijä.

Tilalla tulee olla tilan rehuvaroihin ja tuotantomuotoon sopiva kirjallinen ja ajantasainen ruokintasuunnitelma, jota noudatetaan. Ruokintasuunnitelmaa päivitetään karjan tapahtumien mukaan niin, että jokaisen eläimen kohdalla noudatetaan aina sen tuotantovaiheeseen ja ikään sopivaa ruokintaa. Märehtijänä nauta tarvitsee ikä- ja tuotantovaiheeseen sopivaa karkeaa rehua. Pienelle vasikalle sopivinta on pehmeä, nuorena korjattu kuiva heinä ja muutamasta viikosta alkaen myös säilörehu. Alhaisella tuotantotasolla tai siihen pyrittäessä osa karkeasta rehusta voi olla olkea. Esimerkiksi hiehot ja umpeen laitettavat lehmät selviävät hyvin osittaisella olkiruokinnalla, kun taas korkeatuottoisilla lypsylehmillä kaiken rehun tulee olla ravintorikasta ja laadultaan korkealaatuista.

Kotoisten rehujen kuten säilörehujen analysointi on suositeltavaa. Pienten rehuerien analysointi ei ole tuen ehtona, mutta ruokinnan suunnittelu on sitä luotettavampaa, mitä paremmin rehujen koostumus tunnetaan. Mielellään analyysi tulisi tehdä jokaisesta sadosta ja poikkeavista rehueristä.

Vähintään suositeltavaa olisi, että sisäruokintasuunnitelmaa tehdessä olisi käytettävissä ainakin yksi päärehun analyysitullos.

Lypsylehmien ruokinta

Ruokinnan tulee turvata lypsylehmälle ja hieholle normaali maidontuotanto, kasvu, lihavuuskunto (kuntoluokka), terveys sekä lisääntymistoiminnot. Lypsylehmillä rehustuksen pohjana ovat yksilökohtaiset maitotuotokset, maidon koostumus, tuotannon vaihe, rehujen laatu ja esimerkiksi yksilökohtainen elopaino ja kuntoluokkatieto. Tuen ehtona nämä tiedot riittävät ruokinnan suunnittelussa.

Laidun- ja sisäruokintakaudelle tulee tehdä erillinen kirjallinen ruokintasuunnitelma, joka perustuu hyväksytyihin suosituksiin ja normeihin. Ruokintasuunnitelman voi tehdä esimerkiksi neuvoja, rehuedustaja tai viljelijä itse. Suunnitelma voi olla käsin laskettu, mutta sen tulee täyttää edellä mainitut ehdot. Ruokinnan toteutuksessa tulisi huomioida, että lehmä syö luontaisesti 5-6 tuntia vuorokaudessa noin 12 puolen tunnin jaksossa. Eri-ikäisille ja eri tuotantovaiheessa oleville naudoille on oltava sopivaa karkearehua ja sitä on oltava riittävästi saatavilla. Riittävyyttä voi seurata esimerkiksi siitä, miten rehua jää pöytään.

Lihanautojen ja emolehmien ruokinta

Hyväksytyihin suosituksiin ja normeihin perustuvien eläinryhmittäisten ruokintasuunnitelmien pohjana käytetään lihanaudoilla rotua (koko), ikää ja eläimen bruttopäiväkasvua. Emolehmillä käytetään vastaavasti rotua (koko), tavoiteltavaa vasikan päiväkasvua (maitotuotosta) ja tiineyden vaihetta. Eri-ikäisille ja eri tuotantovaiheessa oleville naudoille on oltava sopivaa karkearehua ja sitä on oltava riittävästi saatavilla. Riittävyyttä voi seurata esimerkiksi siitä, miten rehua jää pöytään.



Rehun riittävyttä voi seurata esimerkiksi siitä, miten rebua jää pöytään. Kuva MMM kuva-arkisto.

Vesi

Kaikkien eläinten saatavilla on oltava jatkuvasti riittävä määrä hyvälaatuista vettä. Eläinlääkäri tekee vedenvirtauksen mittauksen vuosittaisen terveydenhuoltokäynnin yhteydessä, jos se on tarpeen. Esimerkiksi altaan vedenvirtauksen mittausta ei välttämättä tarvita, ellei ole syytä olettaa, että vettä tulee altaaseen liian hitaasti.

Lypsylehmä tarvitsee juomavettä päivässä 60-130 litraa ja lihanauta 22-66 litraa ympäristön lämpötilasta, eläimen tuotoksesta ja rehuista riippuen. Korkeatuottoinen, kuivia rehuja saava lehmä tarvitsee kuumalla ilmalla enemmän vettä kuin vähätuottoinen, kosteampaa rehua saava lehmä. Lypsylehmän juomakupista pitäisi tulla vettä vähintään 10 litraa minuutissa, mutta suositus on kuitenkin jopa kaksinkertainen (20 l/min). Lihanaudan tavoitteellinen vedensaanti on neljä litraa minuutissa ja vasikan kaksi litraa minuutissa.

Veden lämpötilan tulisi olla +10-17 astetta. Kylmäkasvattamoissa vesikuppien tulee olla lämmitettäviä, jotta vesi ei pääse jäätymään, veden saanti turvataan ja veden lämpötila on eläimen ruuansulatuselimistölle sopiva. Juomakuppien tai juomapaikkojen riittävä määrä ja oikea sijoittelu turvaavat arimmillekin eläimille veden saannin.

Lypsykarjan tuotantoseuranta

Tilalla tulee harjoittaa järjestelmällistä, laskelmiin perustu-

vaa tuotantoseurantaa. Tuotantoseurannasta saadaan pohjatiedot ruokinnan suunnittelulle ja samalla seurantatietoa ruokinnan onnistumisesta ja eläinten hyvinvoinnista. Tuotantoseurantaa voivat hoitaa esimerkiksi neuvontajärjestö tai viljelijä itse, kunhan seurannan kautta täyttyvät tietyt tuotantoseuranta-vaatimukset. Nautojen ruokinnassa noudatetaan kirjallista laskelmiin perustuvaa ruokintasuunnitelmaa, jossa on huomioitu eläinten keskituotos, elopainot, kasvu, lihavuuskunto, tiineys, poikimakerta sekä navetatyyppi. Ruokinnansuunnittelulla varmistetaan myös pötsin kunnossa pysyminen sekä oikea karkearehu-/väkirehusuhde. Tässä oppaassa kuvaillaan lähinnä neuvontajärjestön tuotantoseurantamalleja lypsykarja- ja lihan-

tuotantotiloilla.

Neuvontajärjestön tuotantoseurannassa seurataan maitotuotoksen lisäksi monia muita kestävyys- ja tuotannon taloudellisuuteen vaikuttavia tunnuslukuja kuten esimerkiksi utareterveyttä ja hedelmällisyyttä kuvaavia lukuja. Maitotilojen tuotantoseurannassa mitataan koelypsyillä lehmien maitomäärät ja niiden pohjalta lasketaan lehmien ja karjan vuosittaiset keskituotokset sekä kerätään tietoja lehmien kestävydestä, hedelmällisyydestä, elopainoista ja muun muassa rehunkulutuksesta. Tietojen avulla voidaan paitsi suunnitella ruokintaa myös seurata karjan ja yksilöeläinten ruokinnan onnistumista ja terveyttä.

Koelypsyjen yhteydessä analysoidaan lehmien yksilölliset maito-, rasva- ja valkuaispitoisuudet, maitotuotokset sekä maidon solupitoisuus. Samoin saadaan karjan ja lehmien keskituotokset (vuosi ja 12 kk), koelypsyjen lehmäkohtaiset maitomäärät sekä laatu tiedot. Lehmien kestävyyttä ja hedelmällisyyttä kuvaavia tunnuslukuja ovat keskipoikimakerta, poikimaväli, siemennysten määrä poikimista kohti, lepokauden- ja siemennyskauden pituudet, elinikäistuotos, poistettujen lehmien keski-ikä, poiston syiden jakauma sekä karjan hoidot. Elopaino vaikuttaa myös ruokinnan suunnitteluun. Tuotantoseurannassa tämä tieto selvitetään.

Rehunkulutustiedot ja rehuvarastokirjanpito saadaan tiloilla, joilla rehunkulutuksesta pidetään kirjaa. Tätä varten neu-

vontajärjestön neuvoja tekee rehumuistiinpanot erilliseen kirjaan tai sähköisesti taulukkolaskentaohjelmaan. Tila saa tulokset raporttina (Matu-laskelma).

Maitotilaneuvonnassa on mahdollista saada apua muun muassa ruokinnan suunnitteluun, rehukustannusten ja tuotantokustannuksen laskentaan sekä neuvontaa lehmien hoitoon ja olosuhteiden parantamiseen.



Erilaisissa navetoissa tuotostietojen seuranta voi poiketa. Tarkimmillaan maitotuotostiedot tulevat joka lypsykertä. Kuva MMM kuva-arkisto.

Lihanautojen tuotantoseuranta

Jalostusjärjestön emolehmätarkkailussa seurataan vasikoiden kasvua. Apuna käytetään vasikan syntymäpainoa, 200 päivän painoa sekä vuoden painoa, jotka mitataan (vaa'alla tai mittanauhalla arvioiden) ja rekisteröidään. Vasikoiden kasvun perusteella tiedetään emojen tuotantokapasiteetista ja voidaan suunnitella sopiva ruokinta.

Lihanautojen kasvatuksessa teurastamolta saatavat teuraspainot, niiden avulla lasketut päiväkasvut ja myös lihantarkastuksesta saatavat tiedot ovat nautojen lihanuotannon tuotantoseurannan pohjana ruokintaa suunniteltaessa.

Lihanautojen tuotantotuloksia seurataan teurastamon tulosraporteista saatavilla nettopäiväkasvulla, ruhon painolla ja ruhon laadulla.

Nautojen hoitoon liittyviä yksityiskohtia

Nauta on luonnostaan laumaeläin, joten sitä ei saisi pitää yksinään. Joissakin tilanteissa yksin pitäminen on perusteltua, esimerkiksi siitossonna tai yksittäin syntynyttä vasikkaa voidaan joutua pitämään jonkin aikaa yksinään.

Lihantuotantotarkoituksiin kasvatettavia nautoja, mukaan lukien emolehmät, ei pääsääntöisesti saa pitää parteen kytkettynä. Eläimen liikkumisen salliminen on yksi keskeisimmistä hyvinvointia parantavista toimita. Lihantuotantoon tarkoitetuilla eläimillä kiinni kytkeminen ei ole hoitotoimien tai esimerkiksi lypsytakia tarpeellista. Hyväksyttäviä syitä tilapäiseen kiinni pitämiseen ovat esimerkiksi siemennys ja eläinlääkärin tai sorkkahoitajan hoitokäynti. Pitkäaikainen kiinni kytkeminen esimerkiksi sairauden tai käytöshäiriön vuoksi ei ole suositeltavaa, vaan eläin tulisi aina tällaisissa tilanteissa tarvittaessa sijoittaa karsinaan.

5.3 Toimintahäiriöihin varautuminen

Tilan tulee varautua erilaisiin lyhytaikaisiin laitteiden toimintahäiriöihin. Toimintahäiriöitä voivat aiheuttaa laiterikko ja esimerkiksi sähkön ja vedensaannin katkokset myrskyn, pakkasen tai runsaan lumen tulon vuoksi.

Jos pitopaikassa on koneellinen ilmanvaihto-, ruokinta-, juotto- tai muu vastaava järjestelmä, josta eläinten hyvinvointi on riippuvainen, on tilalla oltava kirjallinen suunnitelma toimivasta varajärjestelmästä laitteiston toimintahäiriöiden varalta. Suunnitelmasta tulee ilmetä toimenpiteet, joilla ilmanvaihtoa, ruokintaa, juottoa tai muuta koneellista toimintaa hoitava järjestelmä korvataan, jos laitteisto hajoaa tai ei muutoin toimi. Varautuminen ei aina tarkoita laitteiston hankkimiskustannuksia, vaan selkeää ennakointia ja suunnitelmallisuutta erilaisiin häiriötilanteisiin. Pienemmällä tiloilla koneelliset toiminnot voidaan joissakin tapauksissa hoitaa ilman sähköntuotannon varajärjestelmää; esimerkiksi ilmastointi voidaan tilapäisesti korvata ulko-ovien avaamisella, jos se on toimiva ratkaisu. Suunnitelma voi olla viljelijän itsensä tekemä.

Laitteiston käyttökatos ei saa vaarantaa eläinten hyvinvointia. Maatilalla on sähkökatkosten varalta oltava tarvittaes-

sa käytettävissä varajärjestelmä, jonka avulla koneellinen ilmanvaihto ja tarvittaessa lypsy, juotto, ruokinta ja lannanpoisto saadaan toimimaan. Varajärjestelmä voi olla esimerkiksi naapurin kanssa yhteiskäyttöinen aggregaatti, liitäntä eri suunnasta tulevalle sähkölle tai käsikäyttöiset toiminnot. Pelkkä tilan lähellä oleva varamuuntaja ei ole tilan varautumista sähkökatkokseen ellei tilalla ole liitäntää tähän muuntajaan.

6 Lisäehdot

6.1 Lisäehtojen valinta

Tila voi valita enintään kaksi lisäehtoa. Lisäehtojen valinnassa on joitakin muitakin rajoituksia, joilla muun muassa vältetään päällekkäisten tukien maksaminen.

Jos tilalla on ohjelmakauden 2000-2006 mukainen ympäristötukisitoumus, jossa lisätoimenpiteenä on tuotantoeläinten hyvinvointi, viljelijä ei voi valita Nautojen laidunnus kasvukaudella ja jaloittelu talviaikana -lisäehtoa. Tätä lisäehtoa ei voi myöskään valita, jos tilalla on maatalouden ympäristötuen erityistukisopimus luonnonmukaisesta kotieläintuotannosta.

Vasikoiden pito-olosuhteiden parantaminen pinta-alavaatimuksella- ja Vasikoiden pito-olosuhteiden parantaminen -lisäehtoja ei voi valita samalle tilalle.

Jos tilalla noudatetaan sekä sika- että nautatilan perusehtoja, voi valita lisäehdot joko toisen tai molempien eläinlajin osalta, mutta ei enempää kuin yhteensä kaksi. Poikkeuksellisesti kuitenkin voi valita samaan aikaan palontorjunta- ja pelastussuunnitelman noudattamisen sekä nautojen että sikojen tuotantorakennuksissa, jolloin lisäehdosta maksetaan nautoille ja sioille.

Lisäehdon tulee vaikuttaa merkittävästi tilan eläinten hyvinvointiin. Suuremmilla tiloilla noin 1/3 ja pienemmillä tiloilla noin 1/2 tilan eläimistä tulisi olla valitun lisäehdon piirissä.

6.2 Nautatilan lisäehdot

Palontorjunta- ja pelastussuunnitelma

Palontorjunta- ja pelastussuunnitelma -lisäehto soveltuu sekä nauta- että sikatilalle ja näiden yhdistelmille. Tilan tuotantorakennuksissa, joissa pidetään nautoja ja/tai sikoja, tulee tämän lisäehdon mukaan olla asianmukaisesti asennetut ja tuotantorakennusten olosuhteisiin suunnitellut palovaraittimet. Niiden antama hälytys tulee voida kuulla tai muutoin vastaanottaa esimerkiksi matkapuhelimeen kaikkina vuorokauden aikoina. Palovaraittimia on oltava riittävästi

tuotantorakennuksen kokoon nähden ja niiden on oltava vakuutusyhtiöiden hyväksymiä. Ohjeita palovaraittimista löytyy Finanssialan keskusliiton internetsivulta www.vahingontorjunta.fi.

Maatilalla on oltava kirjallinen palontorjunta- ja pelastussuunnitelma, josta käy ilmi vähintään palovaraittimien sijainti, menettelytavat ja eläinten poistumisreitit hätätilanteissa, toimet eläinten pelastamiseksi sekä tilalla tarvittava pelastus- ja palontorjuntavälineistö ja niiden sijainti. Suunnitelman tulee olla toteuttamiskelpoinen. Sen tulee tähdätä siihen, että eläimille ei aiheudu tarpeetonta kärsimystä ja niille varmistetaan suoja ja ravintoa mahdollisessa poikkeustilanteessa. Kopio palontorjunta- ja pelastussuunnitelmasta tulee toimittaa paikalliselle pelastusviranomaiselle. Näin turvataan se, että mahdollisessa onnettomuustilanteessa pelastusviranomaisella on jo ennen tilalle saapumista mahdollisuus tutustua tilan erityispiirteisiin (esimerkiksi sammutusveden saaminen lähellä olevasta lammikosta, hälytysajoneuvolle hankalat umpikujat ja apuhenkilöiden yhteystiedot).



Pikapaloposti sopii tehokkaaseen alkusammutukseen ja tulipalon hallintaan ennen palokunnan saapumista. Se sopii erittäin hyvin myös tuotantorakennuksen tehokkaaseen pesuun. Kuva: Nina Sandell, Länsi-Uudenmaan pelastuslaitos. Lähde: Suomen Pelastusalan Keskusjärjestö SPEK.

Vasikoiden pito-olosuhteiden parantaminen pinta-alavaatimuksilla

Lisäehdolla pyritään parantamaan vasikkaikäisten (alle 6 kk) nautojen sosiaalisen ja muun lajinmukaisen käyttäytymisen mahdollisuuksia ja niiden lähiympäristön olosuhteita. Vasikoita tulee pitää ryhmäkarsinassa. Jotta sosiaalinen ryhmä olisi mahdollisimman tasa-arvoinen ja sopeutuminen siihen mahdollista, samassa karsinassa ei saa pitää huomattavan eri-ikäisiä tai muutoin eriarvoisia eläimiä. Ryhmästä voidaan kuitenkin joutua erottamaan yksilöitä tilapäisesti eläinlääketieteellisistä tai eläinten vihamieliseen käyttäytymiseen liittyvistä syistä. Vasikka tai vasikat tulee sijoittaa takaisin ryhmäkarsinaan, kun syy on poistunut. Tavanomaisten ryhmäkarsinoiden lisäksi esimerkiksi emolehmäpihatoiden vasikkapiilot ja ulos sijoitettavat vasikkaiglut voivat täyttää tämän lisäehdon karsinavaatimuksen. Vasikkapiilo on ainoastaan vasikoiden käytössä oleva tila. Jos se täyttää kaikki tuen ehdot, se sopii lisäehdon karsinaksi. Vasikkaiglut voidaan hyväksyä, jos ne ovat lämmitettävissä, runsaasti kuivitetuja ja jos juoma lämmitetään kylmänä vuodenaikana. Vasikkaa ei saa pitää iglussa yksin, vaan tuen ehtojen mukaisessa ryhmässä.

Ryhmäkarsinassa on jokaista korkeintaan kolmen kuukauden ikäistä vasikkaa kohti oltava pinta-alaa vähintään 1,8 neliötä ja 3-6 kuukauden ikäistä vasikkaa kohti 2,1 neliötä. Tästä pinta-alasta on vähintään puolet oltava kiinteäpohjaista, hyvin kuivitetua, puhdasta, pitävää ja pehmeää makuu-aluetta. Hyvällä alustalla ja runsaalla kuivituksella halutaan taata kaikille vasikoille miellyttävä makuupaikka. Karsinassa vasikka ei voi valita makuupaikkaansa yhtä vapaasti kuin se on mahdollista luonnollisessa ympäristössä ja siksi tietyin kriteerein halutaan mahdollistaa kaikille karsinan vasikoille yhtäläinen lepo. Huonetila tai sen makuualue tulee olla lämmitettävissä esimerkiksi keskuslämmityksen tai säteilylämmittimen avulla.

Lihanautojen väli- ja loppukasvatusta harjoittavalle maatilalle tulevat vasikat on tulon jälkeen kasvatettava vähintään kahden kuukauden ikäisiksi erillisessä omalla ilmanvaihdolla olevassa kertatäytteisessä osastossa. Tilan ulkopuolelta tulleet vasikat pidetään erossa tilan muista eläimistä, jotta toisaalta niiden mikrobistoon ei häiritä tilalla jo olevia eläimiä ja toisaalta ne itse saisivat aikaa sopeutua kasvatusryhmän

mikrobistoon. Loppukasvatusta harjoittavalla tilalla vasikoiden siirto vasikkaosastoon voi tapahtua myös jatkuvatäytteisesti, jos siihen on erityisiä eläinten hyvinvointia edistäviä perusteita, jotka eläinlääkäri voi todeta. Perusteena voi olla esimerkiksi se, että vasikat tulevat lyhyen kuljetusmatkan päästä yhdeltä tai muutamalta lähialueen tilalta, jolloin odotettavissa oleva tautipaine ja kuljetuksen aiheuttama rasitus vähenevät.

Vasikan normaali imemisasento on pää yläviistoon. Tätä jäljitellään sillä, että juotolla olevan vasikat saavat maidon tai juomarehun tutista imemällä. Tutin vaihtoehtona voi olla imetyks esimerkiksi imettäjälehmiä käyttämällä. Jos vasikka nupoutetaan, sarven aiheen tuhoamisen saa tehdä ainoastaan eläinlääkäriin antamaa asianmukaista kivunlievitystä käyttäen. Kivunlievitykseksi katsotaan vähintään sarvenaiheen puuduttaminen ja lisäksi mahdollisesti yleisrauhoituksen antaminen. Suun kautta annettavia puuduttavia jauheita voi antaa, mutta ne yksinomaan eivät ole tämän lisäehdon tarkoittamaa kivunlievitystä.



Riittävästi kuiviketta. Kuivituksen riittävyyttä voi olla vaikea todeta. Käyntibetken tilanne ei aina kerro totuutta. Yksi keino on tarkastella karsinan eläimiä. Kuva MMM kuva-arkisto.

Vasikoiden pito-olosuhteiden parantaminen

Tämä lisäehto on täysin samansisältöinen edellisen lisäehdon (Vasikoiden pito-olosuhteiden parantaminen pinta-alavaatimuksella) kanssa, mutta pinta-alaan liittyvää ehtoa tässä ei ole. Tämän osalta noudatetaan voimassa olevan lainsäädännön määräyksiä (MMM päätös 14/EEO/1997).



Kytettyjen nautojen liikkumismahdollisuuksien parantaminen

Lisäehto sopii lypsykarjatilaille, sillä perusehdoissa kielle-
tään lihanautojen, emolehmien ja niiksi kasvatettavien nau-
tojen kytkeminen. Kytkeyillä naudoilla käytetään kytkey-
malla, joka ei rajoita lajille ominaisia syönti-, kehonhoito- ja
makuulle meno- tai makuulta nousuliikkeitä. Kytkemiseen
ei saa käyttää länkikytkettä tai muuta vastaavaa pituus- tai
sivuttaissuunnassa eläimen liikkeitä liikaa rajoittavaa kyt-
kyttä. Käytännössä lähes kaikkia muita kytkeytyyppejä kuin
länkikytkettä saadaan säädettyä niin, että eläimen normaalit
liikkeet ovat mahdollisia. Tässä kannattaa käyttää apuna esi-
merkiksi tilalla vieraillevan maitotilaneuvojan tai eläinlääkärin
asiantuntemusta ja heidän näkemystään siitä, soveltuvatko
tilalla käytössä olevat kytkeyt tämän lisäehdon toteuttami-
seen tai miten niitä voitaisiin säätää eläimen liikkeet parem-
min salliviksi.



*Länkikytkyt rajaa eläimen liikkeitä, mutta useissa muissa kyt-
keylaitteissa pienilläkin eläinkohtaisilla säädöillä voidaan eläimen
liikkumismahdollisuuksia ja hyvinvointia parantaa.*

Kuvat Anna Liimatainen.



Liian albaalla oleva niskapuomi tai liian tiukka kiinnitys voi rajoittaa liikaa eläimen liikkeitä. Kuvan eläimillä ei näkyisi oleva ulkoisia merkkejä tästä. Rajatapauksissa kannattaa kysyä neuvoa esimerkiksi tilan olosuhteet tuntevalta eläinlääkäriltä tai neuvojalta. Kuva Sanna Eklund.



Vähintään 6 kuukauden ikäisten nautojen pito-olosuhteiden parantaminen

Lisäehdon tavoitteena on vaikuttaa nautojen makuupaikan tyyppiin ja vapaana olevan ryhmän vakauteen. Jokaiselle vähintään 6 kuukauden ikäiselle naudalle on oltava kiinteäpohjainen, kuivitettu ja pehmeä makuualue. Lisäehdon valinneella tilalla ehto koskee kaikkia vähintään puolivuotiaita nautoja, myös esimerkiksi parressa olevia lypsylehmiä. Jos eläimiä pidetään karsinassa, samassa karsinassa ei saa pitää eri sukupuolta olevia nautoja tai huomattavan eriarvoisia eläimiä. Siitossosni on tästä poikkeus.

Karsina voi olla osittain ritiläpohjainen, mutta jokaiselle karsinassa olevalle naudalle on oltava varattuna riittävä pehmustettu makuualue. Kokoritiläkarsinasta voi tehdä tämän ehdon mukaisen esimerkiksi kattamalla osan karsinasta parsimatolla tai muulla kiinteällä materiaalilla. Vaikka ritiläpohjainen alusta pysyy paremmin puhtaana, niin liikkumisen kannalta se ei ole sorkkaeläimelle kovin hyvä alusta. Ritiläalusta saattaa olla myös vetoinen. Pinta-alavaatimusta ei ole, mutta tilan tarvetta lisää mahdollisesti myös ryhmän suuret hierarkiaerot. Tilaa tulee olla niin, että ryhmittyminen yhtä aikaa makuupaikalle on mahdollista. Eläinten välillä ei saa olla kovin suuria arvoeroja. Kiinteänä ryhmänä makaava märehäivä ryhmä kertoo jo paljon ryhmän tasa-arvoisuudesta.

Makuualueen pehmeyttä voi olla vaikea todentaa. Melko selvän kuvan hyvästä makuupaikasta saa jo eläimiä tarkastelemalla. Onko jaloissa hankaumia tai haavaumia? Onko pol-

vivammoja? Miten paljon eläimet ylipäätään makaavat? Näkykö rentoutuneita erilaisia makuuasentoja (tämä liittyy myös sopusuhtaisen ryhmän vaatimukseen)? Tuntuuko makuupaikka hoitajan jalan alla hieman upottavalta vai tuntuuko jalan alla kova betoni?

Nautojen laidunnus kasvukaudella ja jaloittelu talvikaikana

Ulkoilu ja laidunnus tuovat merkittävän lisän nautojen hyvinvointiin. Lisäehdon mukaan vähintään 6 kuukauden ikäiset naudat on päästettävä laitumelle vähintään 60 päivänä 1.5.-30.9. välisenä aikana. Lihanaudat ja kytkettyinä pidetyt lypsylehmet ja hiehot on päästettävä jaloittelemaan ulos myös talvella sään salliessa vähintään kahdesti viikossa. Emolehmet luetaan lihanautoihin, joten niiden – myös pihatossa olevien emolehmien – on päästävä ulkoilemaan talvella. Pihatossa oleville lypsylehmille riittää kesäaikainen laidunnus.

Koska sonnien laidunnus voi olla hankalaa ja jopa vaarallista, niitä ei tarvitse laiduntaa, mutta niiden on päästävä vähintään jaloittelutarhaan ympäri vuoden. Jaloittelutarhan pinta-alan on oltava vähintään 6 m² siellä pidettävää sonnia kohden. Pinta-alan on oltava kuitenkin vähintään 50 m².

Jaloittelutarhojen sijoittamisessa ja rakentamisessa tulee ottaa huomioon ympäristönäkökannat. Jos jaloittelutarha tehdään tuettuna rakentamisena, sitä voivat sitoa esimerkiksi erikseen annetut maa- ja metsätalousministeriön rakentamishjeet.



Ulkoilu tavella pirstää ja puidistaa eläimiä. Kuva MMM kuva-arkisto.



Nautojen sairas-, hoito- ja poikimakarsinat

Lisäehto on mahdollinen kaikille nautatiloille, myös esimerkiksi vasikkakasvattamoille. Sairastuneelle tai vahingoittuneelle naudalle on oltava erillinen tila toipumiseen. Jokaista alkavaa kymmenen lypsy- tai emolehmän ryhmää kohden on oltava käytettävissä vähintään yksi erillinen karsina tai vastaava tila. Karsinoita voi käyttää muuhunkin tarkoitukseen, mutta tilalla tulee olla aina valmius tyhjentää ja tarvittaessa pestä karsinat sairas-, hoito- tai poikimakäyttöön. Tilalla voi olla tarpeen esimerkiksi väljentää muiden nautojen oleskelua. Lihanaudoilla jokaista sataa eläintä kohden tulee olla karsinatilaa vähintään 10 m².

Poikivaa nautaa varten on oltava poikimakarsina, johon eläin siirretään tiineyden loppuvaiheessa ja jossa poikimisen etenemistä on mahdollista valvoa. Yhdelle lypsy- tai emoleh-mälle tarkoitettun poikimakarsinan koko on vähintään 10 m² ja sen lyhin sivu vähintään 3 metriä. Karsinat voidaan rakentaa usean eläimen yhteiskäyttöiseksi, mutta eläimen erilleen aitaamiseen on varauduttava.

Karsina voi olla suunnattu esimerkiksi pelkästään sairas- ja hoitokäyttöön. Tällöin sen ei tarvitse täyttää poikimakäyttöön suunnatun karsinan mittoja, vaan noudatetaan voimassa olevaa lainsäädäntöä (MMM päätös 14/EEO/1997).

Tilan tulee suunnitella karsinoiden käyttö niiden tarpeen mukaisiksi. Tilalla, jolla lehmät poikivat tasaisesti ympäri vuoden tai ulkona laitumella, poikimakarsinoiden tarve on pienempi kuin tilalla, jolla poikimiset ajoittuvat samoihin aikoihin.

Karsinoiden tulee mahdollistaa nautojen hyvät olosuhteet tilanteessa, jossa niillä on erityistarpeita. Makuualusta tulee olla vedolta suojattu, kiinteäpohjainen, hyvin kuivitettu ja pehmeä. Lisälämpöä tulee olla tarvittaessa järjestettävissä joko huonetilan lämmityksellä tai eläintä lämmittämällä. Käytännöllisiä ovat esimerkiksi putkipatterit, säteilylämmittin tai lämpöpuhallin. Karsinasta tulee olla näköyhteys muihin nautoihin, jotta muista erilleen siirretty eläin säilyttäisi mahdollisimman paljon yhteyksiä muuhun laumaan ja siten rauhallisemman paluun takaisin muiden joukkoon. Hoitajan ja myös eläimen kannalta tärkeää on, että hoidettava eläin voidaan kiinnittää nopeasti esimerkiksi länkikytkyllä ja tarvittaessa esimerkiksi kiilata aitaa vasten portilla. Näin eläimen käsittely, tutkiminen, lääkintä ja esimerkiksi eläimen merkintä turvallisesti on mahdollista. Poikimakarsinassa eläimen takana tulee olla riittävästi tilaa poikimisavun antamiseen. Karsinan pituuden tulee olla vähintään 3,5 metriä, jos karsinassa ei ole siirrettäviä karsinan seiniä. Lypsylehmi-en koneellinen lypsy tulee olla mahdollista.

Liite 1. Viljelijän muistilista perusehtojen noudattamisesta

Nautatilan tai **nauta-sikatilan** on syytä tarkistaa nautojen osalta ennen hyvinvointitukeen sitoutumista, että tilalla:

1. on eläinlääkärin kanssa tehty terveydenhuoltosopimus (Naseva-sopimus tai Maaseutuviraston lomakkeella 189 tehty sopimus) tai sopimuksen tekemisestä on sovittu eläinlääkärin kanssa.
2. on vähintään 10 ey nautoja (naudat 0-6 kk 0,4 ey; 6-24 kk 0,6 ey; yli 2 v 1,0 ey).
3. on mahdollisuus saada eläinlääkärin terveydenhuoltokäynti vähintään kerran vuodessa, joista ensimmäinen on voinut olla sitoutumisvuoden keväällä ennen sitoumuskauden alkua.
4. noudatetaan terveydenhuoltokäyntien perusteella tehdyn tai päivitetyn terveydenhuoltosuunnitelman edellyttämiä toimenpiteitä.
5. on mahdollisuus noudattaa seuraavia sopimuseläinlääkärin antamia määräyksiä:
 - a. eläinlääkärin antamat määräykset tautisuojauksesta.
 - b. eläinlääkärin antamat määräykset eläinaineksen hankinnasta.
 - c. tilalla, jolla käytetään Suomen ulkopuolelta tuotuja rehuja tai rehuraaka-aineita, rehuntoimittajat ovat Positiivilistalla olevia tuontirehujen toimittajia tai tila teettää itse salmonellatutkimuksen. Itse teetetystä salmonellatutkimuksesta tehdään selvitys eläinlääkärille.
6. ei ole voimassa salmonella- tai BVD- tartunnan takia annettuja rajoittavia määräyksiä eikä tiloilla, joilta myydään eläimiä eloon, myöskään pälvilsaa.
7. jolla on todettu jokin edellä mainituista taudeista, saneeraustoimet on käynnistetty. Asiasta on eläinlääkärin todistus.
8. torjutaan ulosteperäisiä taudinaiheuttajia ruokinta- ja rehuhygienialla sekä huolehtimalla eläinten puhtaudesta (puhtaanapito, kuivitus ottaen huomioon lannankäsittelymenetelmä).
9. ei pidetä yli 2 kk ikäisiä nautoja yksin, ellei yksin pitoon ole perusteltavissa ja hyväksyttävissä olevia syitä (sairaus,

vahingoittuminen, aggressiivinen käyttäytyminen, yksittäisen vasikan syntymäaika poikkeaa muiden vasikoiden syntymäajasta jne.).

10. ei pidetä lihantuotantotarkoituksiin kasvatettavia nautoja (ei myöskään emolehmiä) kiinni parressa kuin tilapäisesti ja perustelluista, hyväksyttävistä syistä johtuen.
11. on kaikilla naudoilla ikä- ja tuotosvaiheeseen sopivaa karkeaa rehua saatavilla riittävästi (esimerkiksi pikkuvasikoille voidaan tarjota pehmeää, nuorena korjattua nurmirehua, korkean tuotoksen vaiheessa oleville hyvälaatuista säilörehua, umpeen laitettaville olkea jne.).
12. harjoitetaan järjestelmällistä tuotantoseurantaa ja eläimet ruokitaan kirjallisen, laskelmiin perustuvan ruokintasuunnitelman avulla:
 - a. rehujen koostumuksesta on käytettävissä taulukkoarvot tai rehuanalysit (ostorehut ja poikkeavat suuremmat kotoisten rehujen rehuerät).
 - b. lypsykarjasta on käytettävissä lehmien ja hiehojen painot, tuotettu maitomäärä, tuotannon vaihe ja tiineyden vaihe.
 - c. emolehmistä on käytettävissä paino ruokintasuunnitelun perustaksi, eloon myytäviltä tai omalle tilalle pitoeläimiksi jätettäviltä eläimiltä vaihtoehtoisesti vieroituspaino, välityspaino tai 200 päivän paino, edellä mainittujen perusteella pystytään laskemaan päiväkasvut käyttäen arvioituja syntymäpainoa, poikineiden emolehmien/vieroitettujen vasikoiden määrät kirjataan.
 - d. lihakarjasta on käytettävissä arvioidut syntymäpainot ja teuraspainot, joiden perusteella laskettu päiväkasvu.
 - e. ruokintasuunnitelmaa päivitetään tilanteen mukaan, uusi ruokintasuunnitelma tehdään vähintään sisä- ja ulkoruokintakaudelle.
 - f. painot vaa'alla tai mittanauhalla ellei ole mainittu arviopainon käyttömahdollisuutta.
 - g. lääkitykset, sairaudet ja poistot kirjataan.
13. on jatkuvasti kaikkien eläinten, myös pikkuvasikoiden, saatavilla riittävästi hyvälaatuista vettä. Eläinlääkäri tekee terveydenhuoltokäynnin yhteydessä tarvittaessa veden virtauksen mittauksia.
14. varaudutaan laitteiden toimintahäiriöihin:
 - a. on laadittu kirjallinen suunnitelma sellaisten sähkötoimisten laitteiden toimintahäiriöiden varalta, joista eläinten hyvinvointi on riippuvainen (ilmastointi-, ruokinta-, juotto-, lypsy-, lannanpoistolaitteet).
 - b. on sähkökatkosten varalta käytettävissä sähköntuotan-



non varajärjestelmä (esimerkiksi aggregaatti, sähköyhtiön kanssa sovittu varajärjestelmä, traktori voimanlähteenä tms.).

- c. voidaan korvata laitteiden toiminta muutoin kuin sähkötoimisesti (esimerkiksi ilmastointi voidaan hoitaa hyvin toimivalla luonnollisella ilmastoinnilla).

15. voidaan sitoutua tuen ehtojen noudattamiseen koko sitoumuskaudeksi,
- ellei koko eläintuotannosta luovuta.
 - ellei tapahdu sukupolvenvaihdosta tai muuta hallinnan muutosta ja sitoumus siirretään jatkajalle.
 - ellei ole ylivoimaista estettä.

16. ilmoitetaan naudat nautarekisteriin.

17. toteutetaan valitut toimenpiteet sitoutumisvuoden joulukuun loppuun mennessä.

Lisäksi noudatetaan täydentäviä ehtoja ja valittuja lisäehtoja:

Täydentävät ehdot sisältävät seuraavat asiaryhmät (lisätieto- ja esimerkiksi vuosittaisessa hakuoppaassa):

- Hyvän maatalouden ja ympäristön vaatimukset
- Lakisääteiset hoitovaatimukset liittyen
 - ympäristöön (nitraatti-, pohjavesi-, puhdistamoliete-, luonto- ja lintudirektiivit)
 - eläinten merkintään ja rekisteröintiin
 - kasvinsuojeluaineisiin, rehuihin, elintarvikkeisiin ja eläintaudeista ilmoittamiseen
 - eläinten hyvinvointiin

Liite 2. Tietolähteitä

Voimassa olevaa kansallista lainsäädäntöä:

Eläinten hyvinvoinnin tukeen liittyvää lainsäädäntöä

Valtioneuvoston asetus 130/2008 eläinten hyvinvoinnin tuesta vuosina 2008–2013

Maa- ja metsätalousministeriön asetus 133/2008 eläinten hyvinvoinnin tuesta vuosina 2008–2013

Maaseutuviraston määräys eläinten hyvinvoinnin tuesta sitoumuskaudella 2008–2013

Kaikkia viljelijöitä koskevaa lainsäädäntöä liittyen nautoihin

Eläinsuojelulaki 247/1996

Eläinsuojeluasetus 396/1996

Asetus eläinten kuljetuksesta 491/1996

Maa- ja metsätalousministeriön päätös 14/EEO/1997 nautojen pidolle asetettavista eläinsuojeluvaatimuksista
Maa- ja metsätalousministeriön asetus 6/EEO/2002 nautojen pidolle asetettavista eläinsuojeluvaatimuksista annetun maa- ja metsätalousministeriön päätöksen muuttamisesta

Lähteenä käytettyjä oppaita ja muuta kirjallisuutta:

Castrén Heli, 1997. Kotieläinten käyttäytyminen ja hyvinvointi. Helsingin yliopisto, Maaseudun tutkimus- ja koulutuskeskus, Mikkeli.

ETU: Nautojen hyvinvointiohjeet 2006: <http://www.etu.fi/tiedostot/hyvinvointiohjeet9-4-2006valmis.doc>

Tuotantoeläinten hyvinvointistrategia, 2006. Maa-

ja metsätalousministeriö: http://www.mmm.fi/attachments/5gtVvmZ1L/5jwHnH57g/Files/CurrentFile/tuotantoelainten_hyvinvointistrategia.pdf

Nauta- ja sikatilan terveydenhuolto-opas, 2003. Tieto tuottamaan sarja nro 103, ProAgria Maaseutukeskusten Liitto.

ProAgrian tuotostarkkailun ja maitotilojen sopimusneuvonnan ohjesääntö, 2003. ProAgria Maaseutukeskusten Liiton julkaisuja nro 992.

Rist ym., 1996. Nautojen lajinmukainen hoito. Helsingin yliopisto, Maaseudun tutkimus- ja koulutuskeskus, Mikkeli. Tuotantoeläinten hyvinvointi -opas, 1999. Tieto tuottamaan sarja nro 81, ProAgria Maaseutukeskusten liitto.

Liite 3. Määritelmiä

Lihanauta on lihantuotantoa varten pidettävä nauta

Lypsylehmä on maidontuotantoon käytettävä, vähintään kerran poikanut nauta

Emolehmä on vähintään kerran poikanut nauta, jota käytetään yksinomaan vasikoiden tuottamiseen ja jonka vasikoita kasvatetaan lihantuotantoon tai emolehmätuotannon lisäämiseen

Hieho on vähintään 6 kuukauden ikäinen nauta ennen sen ensimmäistä poikimista

Sonni on urospuolinen, vähintään 6 kuukauden ikäinen nauta

Vasikka on alle 6 kuukauden ikäinen nauta sukupuolesta riippumatta

Nuorkarja koostuu vähintään 6, mutta alle 24 kuukauden ikäisistä nautoista



www.mavi.fi



Euroopan maaseudun
kehittämisen maatalousrahasto:
Eurooppa investoi maaseutualueisiin



MANNER-SUOMEN MAASEUDUN
KEHITTÄMISOHJELMA 2007-2013

